

Наталія Борисівна Климова

Головна судова експертка відділу товарознавчих досліджень та спеціальних видів досліджень лабораторії інженерно-транспортних, товарознавчих та спеціальних видів досліджень Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України

ORCID: 0000-0003-2739-4436, e-mail: natklymov@ukr.net

Особливості дослідження ознак використання об'єктів авторського права, що охороняються свідоцтвами бюро авторського права США

Проведено огляд особливостей дослідження ознак об'єктів авторського права, які захищені свідоцтвами США та мають широку правову охорону, розглянуто концепцію «мінімального елемента творчості» (*minimal amount of creation*), що набула поширення в юридичній літературі і судовій практиці США.

Ключові слова: об'єкти права інтелектуальної власності; концепція «мінімального елемента творчості»; образ; персонаж; методика.

Постановка проблеми. В сучасній судово-експертній практиці проведення порівняльних досліджень ознак об'єктів авторського права, що охороняються свідоцтвами Бюро авторського права США, виникають проблемні питання через неоднакове ставлення експертів до значення окремих термінів, оскільки часто протиставлений об'єкт не є точною копією та не містить точного відтворення всіх ознак об'єкта авторського права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з охороною авторського права, розглядали у своїх наукових працях В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко, О.Д. Святоцький та інші автори, але особливості проведення судових експертиз щодо об'єктів авторського права, захищених свідоцтвами Бюро авторського права США, в Україні залишаються недостатньо дослідженими.

Мета дослідження. Метою публікації є розкриття особливостей дослідження ознак об'єктів авторського права, які захищені свідоцтвами Бюро авторського права США, з урахуванням значення таких термінів як *персонаж* та *образ*, а також положень концепції «мінімального

елемента творчості» (*minimal amount of creation*), що набула поширення в юридичній літературі та судовій практиці США.

Викладення основного матеріалу. Авторське право, норми якого регулюють відносини, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва, має свої особливості, які дають підстави виділити його об'єкти у окрему групу об'єктів права інтелектуальної власності.

Критерієм надання правової охорони авторським правом на такі об'єкти є творча праця людини. Залежно від законодавства країни, що регулює діяльність і повноваження відомства (установи), яке (яка) проводить дослідження та надає охоронні документи (сертифікати, свідоцтва), критерій творчої праці також потребує тлумачення.

Твором є результат творчої діяльності автора, продукт людського розуму [1, с. 224].

За українським законодавством (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»):

«56) твір — оригінальне інтелектуальне творіння автора (співавторів) у сфері науки, літератури, мистецтва тощо, виражене в об'єктивній формі;

<...>

58) твір образотворчого мистецтва — скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього дизайну (у тому числі сценічного дизайну, накреслення (дизайну) шрифтів) тощо» [2].

Згідно п. 2 ст. 433 Цивільного кодексу України: «Твори є об'єктами авторського права без виконання будь-яких формальностей щодо них та незалежно від їх завершеності, призначення, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження» [3].

Водночас, відповідно до п. 3 ст. 9 Закону України «Про авторське право і суміжні права»: авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення, а для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація авторського права чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей [2].

Тобто, моментом виникнення авторського права й одночасно юридичним фактом, відповідно до якого воно виникає, є надання твору певної об'єктивної форми.

Відповідно до п. 1 ст. 6 та п. 1, 3 ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» об'єктами авторського права є «твори у галузі науки, літератури і мистецтва, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, в друкованому вигляді мовою оригіналу на паперовому або електронному носії, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо), *правова охорона яких поширюється тільки на форму*

їх вираження і не поширюється на будь-які технології створення та вираження твору, на ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі» [2].

При цьому слід зазначити, що авторське право охороняє лише результати творчої діяльності автора, які є оригінальними, унікальними.

Оригінальний, -а, -е. 1. Який не є копією або підробкою чого-небудь; справжній, автентичний. // Створений самостійно, без наслідування відомих зразків. // Який не є перекладом з іншої мови. 2. Який привертає до себе увагу своєю незвичайністю, своєрідністю. // Не схожий на інших; самобутній [4].

Оригінальний твір визначається як «продукт самостійної творчої думки і праці» [4].

Оригінальність твору не залежить від його новизни або художньої цінності. Існування аналогічного твору, раніше невідомого автору, не позначається на оригінальності незалежного творіння. Дві особи можуть незалежно одна від одної отримати однаковий результат і володіти авторськими правами на свої твори, якщо вони не були запозичені у автора роботи, яка одержала охорону раніше. «Авторсько-правова охорона — це право, надаване твору або таке, що впливає із самої його суті. Вона не поширюється на новизну ідей, а базується на праві письменника, художника або композитора перешкоджати незаконному використанню його твору іншою особою» [1, с. 227].

«Оригінальність» в авторському праві є, деякою мірою, вмінням чи зусиллям у кожному конкретному випадку, які необхідні для самостійного створення автором твору.

Таким чином, для встановлення оригінальності твору необхідно визначити, чи має твір ознаки творчого характеру, при цьому він не повинен бути копією результату чужої творчості.

Ця ж позиція відображена та посилена у законодавстві про авторське право — статтях розділу 17 «Авторське право» (*Copyright*) Кодексу США.

Судова практика США свідчить про те, що для надання авторсько-правової охорони не вимагається, щоб твір мав інтелектуальні або художні досягнення. Достатньо, щоб автор вклав в свою роботу мінімальний елемент творчості та утримувався від несумлінного копіювання творів інших авторів.

Концепція «мінімального елемента творчості» (*minimal amount of creation*) отримала поширення в юридичній літературі та судовій практиці США [5].

Для забезпечення захисту від копіювання твір не обов'язково повинен характеризуватися особливою новизною або бути незвичним. Він лише має бути «незалежно створеним» його автором та передбачати

певну міру творчості. Захист, який впливає з такого авторського права, є досить обмеженим та захищає лише конкретне вираження автором певної ідеї, форми вираження цієї ідеї.

Серед об'єктів авторського права окремо виділяються твори образотворчого мистецтва.

Образотворче мистецтво — різновид пластичного мистецтва, що поєднує живопис, графіку, скульптуру. Естетичне сприйняття таких творів відбувається за рахунок візуально сприйнятних образів.

Скульптура — є особливим видом образотворчого мистецтва. Скульптурні твори мають форму реальних або абстрактних прототипів тривимірної, об'ємної (статуї, статуетки, бюсти) чи рельєфної (барельєфної) форми зображення, здебільше, людини і тварин [6].

Відповідно до Глосарію Компендіуму практики Бюро захисту авторських прав США: *«До творів живопису, графіки та скульптури належать двовимірні та тривимірні твори образотворчого, графічного та прикладного мистецтва, фотографії, гравюри та художні репродукції, карти, глобуси, схеми, діаграми, макети та технічні креслення, у тому числі архітектурні плани. Такі твори включають твори художнього ремесла в тій частині, що стосується їхньої форми, але не їх механічних чи утилітарних аспектів; дизайн корисного виробу, як визначено у цьому розділі, вважається образотворчим, графічним або скульптурним твором лише у випадках та в тій мірі, в якій такий дизайн включає в себе образотворчі, графічні або скульптурні елементи, які можна ідентифікувати окремо від утилітарних аспектів виробу та які здатні існувати незалежно від нього»* [7].

У главі 900 Компендіуму практики Бюро захисту авторських прав США зазначається: *«Ігри, іграшки, ляльки, м'які тварини та маріонетки часто підлягають захисту відповідно до закону США про авторське право як твори скульптури. Заявники можуть використовувати терміни «іграшка», «лялька», «м'яка тварина», «маріонетка» або будь-який інший термін, який обґрунтовано описує твір, створений автором. Крім того, заявники можуть описати тип авторства, який автор втілює у твір, наприклад, «скульптура» або «м'яка скульптура»* [8].

Отже, іграшки, згідно із положеннями законодавства США, не вважаються для цілей реєстрації «корисними виробами» (промисловими зразками), а охороняються як твори скульптури, оскільки в більшості випадків вони просто зображують власний зовнішній вигляд або предмет, який представляє твір.

Слід звернути увагу, що свідоцтва (сертифікати) США про реєстрацію авторського права на твори образотворчого мистецтва, зокрема, скульптуру у вигляді тривимірних об'ємно-просторових фігурок — скульптур без розфарбування, надають цим об'єктам досить широкий обсяг правової охорони. В такому випадку охороняються не лише

приклади розфарбування, але й скульптура в цілому як цілісний завершений пластичний образ.

Такі ознаки як тематичний одяг, розпис рис обличчя з урахуванням макіяжу, довжина та колір волосся, є варіативними; захисту підлягає як розмальована фігурка (скульптура), так і не розмальована скульптура, а також фігурка в цілому через поняття образу.

Образ, — у, ч. 1. Зовнішній вигляд кого-, чого-небудь. // Вигляд кого-, чого-небудь, відтворений у свідомості, пам'яті або створений уявою. // Подоба, копія кого-, чого-небудь. 2. Специфічна для літератури і мистецтва конкретно-чуттєва форма відображення дійсності. // Тип, узагальнений характер, створений письменником, митцем. *Входити в образ*. 3. спец. Зображення якого-небудь явища через інше, конкретніше або яскравіше, за допомогою мовного звороту, переносного вживання слова і т. ін.; троп. 4. *перев. мн.* Те, що вимальовується, постає в чий-небудь уяві. 5. Зображення зовнішнього вигляду кого-, чого-небудь (про портрет, фотографію, скульптуру і т. ін.). 6. *філос.* Відображення у свідомості явищ об'єктивної дійсності. 7. *заст., жарт.* Обличчя [4].

На даний час існує Методика дослідження ознак використання та відтворення персонажів анімаційних творів та творів образотворчого мистецтва (реєстраційний код 13.1.1.04, зареєстрована 14.02.2020) [9].

Методика розрахована на дослідження ознак персонажів, зовнішній вигляд яких детально прописаний і зображений та містить орієнтовний перелік ознак для визначення характерних, впізнаваних ознак конкретно визначеного персонажа.

Персонаж — дійова особа, що створює чуттєвий образ з усією сукупністю індивідуально-предметних ознак (знаходження у просторі та часі, форма, величина, колір, спосіб дії і т.п.), які окреслюють його у нашій свідомості [10].

Пунктом 2 ст. 7 Закону «Про авторське право і суміжні права» поняття персонажу тлумачиться як «частина твору, яка може використовуватися самостійно, зокрема оригінальна назва твору, оригінальний персонаж твору, у разі її використання окремо від твору, у складі якого вона створена, розглядається як твір та охороняється відповідно до цього Закону» [2].

Методика, яка б враховувала більш широкую охорону об'єкта авторського права через загальний, не деталізований образ скульптури в цілому, на сьогодні відсутня.

При цьому часткове застосування положень існуючої методики є можливим, що дозволяє виділити в певній послідовності ознаки, що характеризують досліджувані об'єкти, а саме: співвідношення, пропорції розміру тулубу і голови, кінцівок; пластичність пророблення складових форми фігурки — як ліній рук, плечей, талії, так і форми скульптури в цілому.

Тобто, під час порівняльного дослідження доцільно провести аналіз за складовими (фізіологічною будовою тіла та рис обличчя) скульптури, наступним етапом дослідження — узагальнити, синтезувати отримані результати порівняння та зробити висновок в цілому.

Випадки, коли відбувається «тотожне» відтворення (копіювання) об'єкту авторського права, зокрема скульптури, стають не настільки поширеними.

Натомість випадки «нетотожного» відтворення є більш частими, завуальованими і тому більш складнішими для їх виявлення.

Пояснюється це наступними міркуванням: якби захист авторських прав зводився б лише до заборони виготовлення тільки тотожних копій, плагіатори легко б уникали відповідальності за свої дії шляхом внесення в чужі твори найменших, незначних змін [1].

Висновки. Отже, при порівняльному дослідженні ознак об'єктів авторського права (творів образотворчого мистецтва, скульптури, малюнку тощо), які охороняються свідоцтвами, виданими Бюро авторського права США, потрібно враховувати значення таких термінів як *персонаж* та *образ*, оскільки у більшості випадків протиставлений об'єкт не є точною копією та не містить точного відтворення всіх ознак об'єкта авторського права.

Також є необхідність у створенні методичних рекомендацій, методики як узагальнення напрацьованої сучасної практики з дослідження ознак використання об'єктів авторського права (творів образотворчого мистецтва, скульптури, малюнку), які мають більш широку правову охорону з урахуванням концепції «мінімального елемента творчості».

Перелік посилань

1. Інтелектуальна власність: словник-довідник / за заг. ред. О. Д. Святоцького. У 2-х т. Т. 1. Авторське право і суміжні права / за ред. О. Д. Святоцького, В. С. Дроб'язко. Уклад.: В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. 365 с.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 15.01.2024).
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

References

- Intellectual Property: Dictionary-Reference Book (2000) / Overall. Ed. A. D. Sviatotsky. In 2 vols. Vol. 1. Copyright and related rights. Ed. A. D. Sviatotsky, V. S. Drobyazko. Compiled by V. S. Drobyazko, R. V. Drobyazko. Kyiv : In Jure Publishing House. 365 p. (in Ukraine).
- On Copyright and Related Rights: Law of Ukraine dated 01.12.2022 No. 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (access date: 15.01.2024) [in Ukrainian].
- Civil Code of Ukraine dated 16.01.2003 No. 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (access date: 15.01.2024) [in Ukrainian].

4. Словник. URL: <http://slovyk.net/?swrd=%EE%F0%E8%E3%B3%ED%E0%EB%FC%ED%E8%E9> (дата звернення: 15.01.2024). Dictionary. URL: <http://slovyk.net/?swrd=%EE%F0%E8%E3%B3%ED%E0%EB%FC%ED%E8%E9> (access date: 15.01.2024) [in Ukrainian].
5. Поняття ознаки результату творчої діяльності як об'єкта правової охорони. URL: <https://konstantinus.com/notes/ponyattya-oznaki-rezultatu-tvorchoyi-di/> (дата звернення: 15.01.2024). The concept of the sign of the result of creative activity as an object of legal protection. URL: <https://konstantinus.com/notes/ponyattya-oznaki-rezultatu-tvorchoyi-di/> (access date: 15.01.2024) [in Ukrainian].
6. Штефан О. Деякі аспекти охорони прав на твори образотворчого та ужиткового мистецтва. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2007. № 2. С. 27—31. Shtefan, O. (2007). Some aspects of protection of rights to works of fine and applied art. *Theory and Practice of Intellectual Property*. No. 2. Pp. 27—31 [in Ukrainian].
7. Compendium of US Copyright Office Practices. Glossary. URL: <https://copyright.gov/comp3/docs/glossary.pdf>. (access date: 15.01.2024).
8. Compendium of US Copyright Office Practices. Chapter 900: VISUAL ART WORKS. URL: <https://www.copyright.gov/comp3/chap900/ch900-visual-art.pdf>. (access date: 15.01.2024).
9. Методика дослідження ознак використання та відтворення персонажів анімаційних творів та творів образотворчого мистецтва (реєстр. код 13.1.1.04 від 14.02.2020). URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/> (дата звернення: 15.01.2024). Methods of research of signs of use and reproduction of characters of animated works and works of fine art (registration code 13.1.1.04, registered 14.02.2020). URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/> (access date: 15.01.2024) [in Ukrainian].
10. Словник в електронному вигляді. URL: <http://www.ukrlit.vn.ua/> (дата звернення: 15.01.2024). Dictionary in electronic form. URL: <http://www.ukrlit.vn.ua/> (access date: 15.01.2024) [in Ukrainian].
11. Bently, L. Sherman, B. (2001). *Intellectual Property Law*.

Features of the study of the signs of the use of copyright objects protected by certificates of the US copyright office

N. Klimova

An overview of the peculiarities of the study of the features of copyright objects, which are protected by US certificates and which have broad legal protection, was carried out, the concept of the «minimal amount of creation» was considered, which was widely spread in the legal literature and judicial practice of the USA. The article substantiates that in the comparative study of the features of copyright objects (works of fine art, sculpture, drawing,

etc.), which are protected by certificates issued by the US Copyright Office, it is necessary to take into account the meaning of such terms as character and image, since in most cases the contrasted object is not an exact copy and does not contain an exact reproduction of all the features of the copyright object. The author points out the need to create methodical recommendations, methodology, as a generalization of the established modern practice of studying the signs of the use of copyright objects (works of fine art, sculpture, drawing), which have broader legal protection, taking into account the concept of «minimum element of creativity».

Keywords: objects of intellectual property rights; the concept of «minimum amount of creation»; image; character; technique.

⇒ Климova, Н. Б. (2024). Особливості дослідження ознак використання об'єктів авторського права, що охороняються свідоцтвами бюро авторського права США. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. 69. С. 671—678. DOI: 10.33994/kndise.2024.69.59.